

Tarih ve GÜNCE

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 9 (2021/Yaz), ss. 53-86.

Geliş Tarihi: 6 Mart 2021

Kabul Tarihi: 31 Temmuz 2021

Araştırma Makalesi/Research Article*

KADRO DERGİSİ VE AYDINLARA YÖNELİK TEZLERİ

Çağhan UYAR**

Esen ERTUĞRUL***

Öz

Kadro dergisi, 1932 ile 1935 yılları arasında yayınlanmıştır. Aylık fikir dergisi şablonuyla çıkan Kadro dergisi, toplamda otuz altı sayı neşredilmiştir. Kadro'nun yayıncılarını oluşturan Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve İsmail Hüsrev Tökin, Kadrocular olarak bilinmektedirler. Kadrocular, Kemalizm'e Devletçilik olarak özetledikleri yeni bir yorum getirmeye çalışmışlardır. Bu çalışmada Kadrocu devletçi anlayışa yer verilmiştir. Kadrocuların Devletçilik şemasına dâhil ettiği Türk aydınına ilişkin yaklaşımlar da değerlendirilmiştir. Yarı münevver, Meşrutiyet münevverliği/İnkılâp öncesi münevverlik ve Darülfünun hocalığı, Kadro dergisinin Devletçilik telakkisine dâhil ettiği aydın kategorileridir. Bu çalışmada Kadro dergisi ve Kadrocu aydınların Devletçilik düşüncüsü ve Devletçilik yürüncüsüne oturtulan aydın tasnifinin analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadro, Kemalizm, Devletçilik.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, (caghan_uyar07@hotmail.com). ORCID ID: 0000-0002-7548-0438.

*** Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, (eertugrut@anadolu.edu.tr). ORCID ID: 0000-0002-3470-7042.

THE JOURNAL KADRO AND THEIR THESIS ON INTELLECTUALS

Abstract

The journal Kadro was published between 1932 and 1935. Kadro, which came out with a monthly opinion journal template, was published in thirty-six issues in total. The publishers of the Kadro, Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu and İsmail Hüsrev Tökin are known as Kadroists. Kadroists tried to bring a new interpretation to Kemalism, which they summarized as Statism. The Kadroist statist understanding is included in this study. Approaches to the Turkish intellectual, which the Kadro members included in the Statism schema, were also analyzed. Semi-intellectual, Constitutional intellectual/pre-revolution intellectual and Darülfünun professor are the categories of intellectuals that Kadro magazine included in the concept of Statism. In this study, the journal Kadro and its classification of intellectuals placed in the orbit of Statism and Statism of Kadroist intellectuals were analyzed.

Keywords: Kadro, Kemalism, Statism.

Giriş

Modernite,¹ asri dünyanın şekillenmesinde jeneratör vazifesi görmüştür.² Aydınlanma ve akli özgürleşmeyi beraberinde getiren modernite olgusu; felsefi, siyasi, ekonomik, hukuki ve sosyolojik değişimlerde katalizör rol oynamıştır.³ Modernitenin tarihsel dinamikleri, artgörümlü ele alındığında, Türk modernleşmesi gecikmiş modernleşme olarak kategorize

¹ "modernite sözcüğü ile feodal ve atadan kalma sınırlamaları küresel ölçekte alaşağı eden kapitalist dünya pazarının oluşmasıyla birlikte toplumsal dokuda meydana gelen nesnel dönüşümü; psikolojik bakımdan da zümrelerin değişmez hiyerarşisinden aşamalı olarak kurtulmasıyla birlikte yaşamsal fırsatların genişlemesini kastediyorum. Bu dönem, kronolojik olarak on dokuzuncu yüzyılın ortalarından başlayarak hızlanan ve günümüze dek uzanan süreci kapsar" Ayrıntılar için bkz: Paul Connerton, *Modernite Nasıl Unutturur*, Türkçesi: Kübra Kelebekoğlu, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 14.

² Samir Amin, *Modernite, Demokrasi ve Din*, "Kültüralizmlerin Eleştirisi", Fransızcadan Çevirenler: Fikret Başkaya, Uğur Günsur ve Güven Öztürk, Yordam Kitap, İstanbul, 2014, s. 15.

³ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, Çeviren: Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 9-26.

edilmektedir.⁴ Sınırları tam olarak çizilemeyecek bir izleğe sahip olan Türk modernleşmesi,⁵ geri kalmışlık alarmizminin yarattığı⁶ tarihsel “*traumatik bir model*”⁷ yaşamıştır.⁸

Türkiye, moderniteye ayak uydurma sürecinde ciddi bir sarsılmayla karşı karşıya kalmıştır.⁹ Batı medeniyetinde modernitenin neşvüneması organik pozisyonda gelişme sergilerken; Türkiye garptan mülhem bir modeli benimsemesinden¹⁰ dolayı suni görüntü vermektedir.¹¹ Batı prototipi şablonu sunan Türk modernleşmesi, çağdaş dünyanın kaldıracı olan modernitenin özümsemesinde –epey bir müddet- radikallikten ziyade yumuşak ve kademeli bir içselleştirme mesaisi geçirmiştir.¹² Uzun bir tarihsel vetireye yayılan Türkiye’deki yenileşmenin her aşamasında Türk aydını, çağdaşlaşma üzerine kafa yormuştur. Bu süreç özellikle Tanzimat ortamında yaratılan aydın tipolojisiyle büyük bir ivme kazanmıştır.¹³

Türk modernleşmesine paralel ve senkronize gelişme gösteren siyasal yapılanmadaki dönüşümler, Tanzimat’tan itibaren irtifa kazanarak önemli kırılma safhaları geçirmiştir.¹⁴ Bu vetirede Türk aydın kuşakları, güçlü bir

⁴ İsmail Cem, *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*, Cem Yayınevi, (Basım yeri belirtilmemiş), 1971, s. 13-467; Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 37-427; Gregory Jusdanis, *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür*, “*Milli Edebiyatın İcat Edilişi*”, Çeviren: Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 1998, s. 9-231.

⁵ Metin Çulhaoğlu, “Modernleşme, Batılılaşma ve Türk Solu”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, “*Modernleşme ve Batıcılık*”, C. 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 173.

⁶ Tanıl Bora, *Cereyanlar*, “*Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 36-37.

⁷ Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (Ed.), *Türkiye’de Toplum Bilimlerinin Gelişimi*, “*Anglo-Amerikan Etkisi*”, C. 2, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 217.

⁸ Hakkı Uyar, *Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 17-32.

⁹ Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Çeviri: Boğaç Babür Tuna, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2013, s. 25.

¹⁰ Hasan Bülent Kahraman, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi*, “*Kavramlar, Kuramlar, Kurumlar*”, C. 1, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010, s. 48.

¹¹ Yıldız Akpolat, “Başka Bir Modernleşme Ya Da Türkiye’de Modernleşmenin Sosyolojisi Üzerine Bir Araştırma”, *Muhafazakâr Düşünce*, “*Gelenekten Geleceğe*”, S. 18, Yıl. 5, Güz 2008, s. 118.

¹² İlhan Tekeli, *Modernizm, Modernite ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009, s. 52.

¹³ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Kronik Kitap, İstanbul, 2018, s. 238-280; Ejder Okumuş, *Türkiye’nin Laikleşme Serüveninde Tanzimat*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2017, s. 501-507; Halil İnalçık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat*, “*Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 421-461; Şerif Mardin, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, Derleyenler: Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 114- 116.

¹⁴ Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017, s. 13-14; Temuçin Faik Ertan (Ed.), *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014, s. 19-253; Reşat Kasaba (Ed.), *Türkiye Tarihi 1839-2010*, “*Modern Dünyada Türkiye*”,

dinamizm görüngesiyle, kendisini aktüel siyasetten izole etmemiştir. Tarihsel süreç içerisinde bir nevi öğretmen misyonuyla hareket eden Türk aydınları, güncele olan yoğun temayülüyle karşılaşılan problemlerin siyasetle halledilebileceğini düşünmüşlerdir.¹⁵

Modernitenin karakteristiğini yansıtan Türk aydınları, siyasalın kırılma yaşadığı anlarda sisteme müdahalede bulunarak rehabilitasyonu kendisine görev addetmiştir. Yeknesaklıktan ziyade avangart bir pozisyonda konumlanan Türk aydınları, demokratik mekanizmalara işlerlik kazandırmak ve gerilimleri önlemek amacıyla amortisör kuvveti vazifesi icra etmişlerdir. Bu çalışmanın merkezinde Kadro dergisi bünyesinde varlık gösteren ve “*Kadrocular*” olarak da bilinen aydın grubu vardır. Kadrocular adlandırılmasıyla tanınan aydınlar, tarihten aldıkları köklü misyonla hareket ederek erken cumhuriyet döneminde -Türk modernleşmesinin doğal bir sonucu olan-¹⁶ Türk Devrimi’ne istikamet tayin etme gayesi gütmüşlerdir. Esasen yeni sistemin sancılarını gidermeye ve iyileştirmeye yönelik revizyonist bir yaklaşım sergileyen Kadrocuların girişimleri,¹⁷ Türk aydınının genetiğinde de mündemiçtir.¹⁸

Kadro dergisi etrafında kenetlenen Kadrocu aydınlar, araştırmacılar tarafından oldukça ele alınmış bir konudur. Bu bağlamda Kadrocular ve Kadro dergisi üzerine yapılan çalışmalar genellikle üç boyutta değerlendirilmektedir. Kadro meselesini ilk ele alan araştırmalar; öznel yargıların dâhil edildiği çalışmalardır. Bu araştırmalar, Kadro süjesi üzerinden aşırı sol fikriyatların savunusunu gerçekleştirmişler yahut tam aksine sol düşünce ve sol hareketlerin önüne istinat duvarı ören bir irtisam ortaya koymuşlardır. Kadro konusuna ilişkin ikinci grup araştırmalar ideolojik kökenler ve sol evveliyat mevzusuna eğilmiştir. Üçüncü grup çalışmalar ise Kadro’nun tarihsel gelişim seyrine meyletmiştir. Ancak

Çeviri: Zuhal Bilgin, C. 4, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 25-30; Taha Parla, *Türkiye’nin Siyasal Rejimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 15-22; Taha Parla, *Türkiye’de Anayasalar*, “*Tarih, İdeoloji, Rejim 1921-2016*”, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, s. 15-29.

¹⁵ Kurtuluş Kayalı, *Türk Düşünce Dünyasında Yol İzleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 23-29.

¹⁶ Ömer Celal Sarc vd., *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1983, s. 247; Bedri Gencer, *Gelenekten Modernliğe Osmanlı*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2019, s. 451-764.

¹⁷ Kurtuluş Kayalı, “Kadro Hareketi”, *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, s. 1910-1911.

¹⁸ Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi*, Derleyenler: Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 27.

Kadro'nun tarihi inkişafı paylaşılırken ideolojik bakımdan bir yere oturtmada âtlı kalmışlardır.¹⁹

Bir aydın hareketi görüntüsüyle ortaya çıkan Kadroculuk hususundaki literatürün muhtevası incelendiğinde, tarihsel devrenin siyasallaşması tematiğinde işlendiği dikkati çekmektedir. Araştırmalar, Kadro dergisinin ideolojik ve düşünsel serencamına ağırlık vermiştir. 1932-1935 yılları arasında yayınlanan Kadro dergisini ve Kadroculuk bahsini özneye alan bu çalışmanın temel problematiği de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu araştırma; Kadro dergisi ve Kadrocu aydınların ideolojik yönünün yanı sıra siyasetle meşbu Türk aydınının tarihten gelen müzmin karakteristiği ve Kadrocular şeklinde nitelendirilen kesimin çağdaşı aydınlarla bakış açısını açımlayıcı bir şekilde aydınlatma gayesi gütmektedir. Türk siyasi tarihi, Türk basın tarihi, Türk düşünce tarihi ve Türk demokratikleşme tarihinin ilgili kesitine katkı sunması hedeflenen bu çalışma, genel tarama modeliyle hazırlanmıştır.

1. Kadro'nun Ortaya Çıkması

Türk modernleşmesinin bazı merhalelerinde çağdaşlaşmanın hızından ya da yönünden bir şekilde tatmin olmayanlar, toplum adına modernleşmeye istikamet çizmeye çalışmıştır. Tarihsel süreç içerisinde Türk aydını, bu özelliği her daim göstermiştir.²⁰ Bu sav, Yeni Osmanlı ve Jön Türk aydınlarında yoğun olarak gözlemlendiği üzere Türk Devrimi'nin gerçekleşmesi esnasında da vazetmiştir.

Erken cumhuriyet döneminin siyasi ve iktisadi konjonktürü aydınların devlet ve toplumla ilişkilerini eskiye nazaran daha müreffeh bir noktada konumlandırmıştır.²¹ Türk aydını, nispi serbesti ortamından faydalanarak düşünsel hareket alanına kavuşmuştur. Böylece evveliyatlı düşünce akımlarından²² rafine bir şekilde tebarüz eden milliyetçilik anlayışlarını formüle etme imkânına malik olmuştur. Esasen -farklı nitelendirmeleri de bulunmakla birlikte- "*Atatürk Milliyetçiliği*" üst formunda verilen formel ulusçuluk telakkisi, Türk aydınının yorumlamalarına açık bırakılmıştır.

¹⁹ Mustafa Türkes, *Kadro Hareketi*, "Ulusçu Sol Bir Akım", İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s. 46-68.

²⁰ Mardin, *Türk Modernleşmesi*, s. 27.

²¹ Halit Erdem Oksaçan, *Kadro Dergisi ve İktisadi Devletçilik*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2016, s. xvi.

²² Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 23-88; Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İmge Kitabevi, Ankara, 2017, s. 462-466; Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, Çeviren: Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 35-58.

Buradan hareketle, devletin resmi ideolojisini ontolojik açıdan ele alan ve yön vermeye çalışan fikri devinimlere rastlanmıştır.²³

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki tarihsel devre “katastrof çağı” olarak nitelendirilmektedir.²⁴ İki büyük savaş arasındaki dönemde, küresel ölçekte demokrasilerin tenakusuyla otoriter ve totaliter eğilimli rejimlerin irtifa kazanması söz konusu olmuştur.²⁵ Türkiye istisna teşkil etmekle birlikte dünya çapında anti-demokratik temayüllerin hız kazanması, Türk aydınını doğrudan etkilemiştir.²⁶ Avrupa merkezli gelişmelerin Türk düşünce ortamına sirayeti, Tek Parti idaresini ideolojik olarak bir noktada konumlanma ve bunu net bir şekilde tanımlama gayreti içine sokmuştur. Buradan hareketle aydınlar ve birtakım siyasi çevreler, Türk Devrimi’nin ideolojisini Kemalizm isimlendirmesiyle saptamışlardır. Ancak doktrinel olarak Kemalist ideolojinin içini doldurmak, aydınların görev sahasına bırakılmıştır.²⁷ Bu bağlamda tarihsel süreç içerisinde muhtelif kişi veya gruplar tarafından farklı Kemalizm anlayışları türetilmiştir.²⁸

Kadro dergisi, Cumhuriyet’in ilk yıllarında, Kemalizm’e kendi nazariyesinden yorum getirme gayesiyle ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile Kadro dergisi, içinde bulunulan tarihsel dinamiklerin nesnel bir itkisiyle neşet olmuştur. Şevket Süreyya (Aydemir), Vedat Nedim (Tör), İsmail Hüsrev (Tökin), Burhan Asaf (Belge), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) ve Mehmet Şevki (Yazman) Kadro dergisinin çekirdeğini meydana getirmiştir. Bu nedenle Kadrocular olarak da nitelendirilmektedirler.²⁹ Kadrocular, dergiyi çıkardıklarında ortalama otuz-kırk yaş civarındadırlar. Hepsi birden fazla

²³ Feroz Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, Çeviren: Fatmagül Berktay (Baltalı), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016, s. 195-215; Feroz Ahmad, *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, Çeviren: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012, s. 68-122; Sinan Meydan, *Atatürk İle Allah Arasında, “Bir Ömrün Öteki Hikâyesi”*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 116-997.

²⁴ Zafer Toprak, “Cumhuriyet Toplumunu Nasıl İnşa Etti?”, *Bilim ve Ütopya*, S. 254, Ağustos 2015, s. 43-49.

²⁵ Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 23-51.

²⁶ Kahraman, *a.g.e.*, s. 171.

²⁷ Oksaçan, *a.g.e.*, s. xvi-xvii.

²⁸ Onur Atalay, *Türk’e Tapmak, “Seküler Din ve İki Savaş Arası Kemalizm”*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 295-300; Taha Parla, *Türkiye’de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, “Atatürk’ün Nutuk’u”*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 16-19; Avni Özgürel, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e İktidar Oyunu*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018, s. 216-219; Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hâli, “Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık”*, Birikim Kitapları, İstanbul, 2015, s. 22-23.

²⁹ İhsan Keser, *Türkiye’de Siyaset ve Devletçilik*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1993, s. 132-134.

yabancı dile çok iyi hâkim, kaliteli eğitim almış, farklı kültür ve fikir akımlarına aşına olan gerçek anlamda aydın kimselerdir.³⁰

Şevket Süreyya (Aydemir) ve Vedat Nedim (Tör), Kadrocu düşüncenin nüvesini meydana getirmiştir. Büyük Buhran ya da 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı şeklinde nitelendirilen iktisadi krize ve Türkiye'ye yansımalarına³¹ ilişkin Şevket Süreyya (Aydemir) bir araştırma yapmıştır. Çalışmasını ilgili devlet makamlarına sunan Şevket Süreyya (Aydemir), Tek Parti idaresinin takdirini toplamıştır. Böylece siyasi rejim tarafından ilgi de gören Şevket Süreyya (Aydemir), devlet memuriyetinde iktisadi raporlar hazırlama işleriyle uğraşmıştır.³² Vedat Nedim (Tör) ise Cumhuriyet gazetesinde ekonomi hususunda yazılar kaleme almıştır. İktisat Vekili Mustafa Rahmi (Köken), Vedat Nedim'in (Tör) mali konulardaki yaklaşımlarını beğenerek takip etmesinden ötürü Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin başına getirmiştir.³³ Şevket Süreyya (Aydemir) ile Vedat Nedim'in (Tör) bahsi geçen faaliyetleri Kadrocu düşüncenin ve Kadro'ya giden sürecin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.³⁴

15 Ocak 1931 tarihinde Şevket Süreyya (Aydemir), Ankara Türk Ocağı Genel Merkezi'nde İnkılâp ve Kadro başlıklı konferans vermiştir. Devrimin henüz sonlanmadığına ve inkılabın doktrinel ikmale ihtiyaç duyduğunu savunan Şevket Süreyya (Aydemir), Cumhuriyet Halk Fırkası'nın öne çıkan ideologlarından Recep (Peker) ve Vasıf (Çınar) gibi isimlerin düşüncelerinden farklı bir noktaya parmak basmıştır. Konferans metni, Türk Ocağı şubelerine dağıtılmıştır. Dönemin basını da konferans üzerine epey yayınlar yapmıştır.³⁵

³⁰ İlhan Tekeli ve Selim İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü, "Kadrocuları ve Kadroyu Anlamak"*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s. 116-118.

³¹ Haldun Gülalp, *Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri*, Yurt Yayınevi, Ankara, 1983, s. 28- 31; Gülten Kazgan, *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2009), "Ekonomi Politik Açısından Bir İrdeleme"*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 48-49.

³² Hayriye Yüksel Gürbüz, *Cumhuriyet Aydını Olarak Şevket Süreyya Aydemir'in Düşünce Dünyası (1923-1976)*, T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2016, s. 61-72; Tuncay Önder, *Şevket Süreyya Aydemir: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Görüşleri*, T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994, s. 8-13.

³³ Hikmet Yaman, *Bir Cumhuriyet Aydını: Vedat Nedim Tör*, T. C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2017, s. 6-7.

³⁴ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 125-126.

³⁵ Murat Devrim Dirlikyan, "Kadro Hareketi ve Bir Kadro Kitabı Olarak Ankara", *Erdem*, S. 66, 2014, s. 54.

İnkılâp ve Kadro konulu konferans Kadro'nun ideolojik kodlarını yerleştirmiştir.³⁶

Son Posta gazetesi, 1931 yılının Ağustos ve Eylül aylarında çıkardığı bazı sayılarında Kadro dergisinin yayın hayatına başlayacağını duyurmuştur. Son Posta gazetesi, Kadro dergisinden “*fikri bir aydın hareketliliği*” olarak bahsetmiştir.³⁷

2. Kadro'nun Yayın Hayatına Başlaması

İnkılâp ve Kadro konulu konferansa müteakip Şevket Süreyya (Aydemir), Burhan Asaf (Belge), Vedat Nedim (Tör) ve İsmail Hüsrev (Tökin) belirli aralıklarla Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) evinde toplantılar gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerde, Kadro dergisinin hazırlıkları yapılmıştır.³⁸

Kadrocu aydınlar, derginin çıkarılmasına ilişkin aralarında iş bölümü ve görev dağılımı yapmışlardır. Buna göre; Şevket Süreyya (Aydemir) hareketin ideolojik önderi konumundadır. Kadrocu ideolojiyi yazmak yükümlülüğü Şevket Süreyya'ya (Aydemir) ait olmuştur. Yazı İşleri Müdürlüğü koltuğuna Vedat Nedim (Tör) geçmiştir. Vedat Nedim (Tör) daha çok iktisat ağırlıklı yazılarıyla ön plana çıkmıştır. Burhan Asaf (Belge), dış siyaset hususunda görüş beyan etmiştir. İsmail Hüsrev (Tökin) kırsal yapı, köy ve taşra politikaları ve meskûkât bahsini ele almıştır. Gruba sonradan katılan Mehmet Şevki (Yazman) enerji, maden ve teknolojik gelişmeleri kaleme almıştır.³⁹ Edebiyat üzerine yayınlar yapan Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) ise Kadro dergisinin imtiyaz sahibidir.⁴⁰

³⁶ Ahmet Kızılkaya, *Atatürkçü Milliyetçiliğin İki Yüzü Kadro ve Ülkü*, “Devrim İdeolojisinin Rakip Müellifleri”, Vadi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 24-25.

³⁷ “Ankarada Yeni Bir Cereyan”, *Son Posta*, 26 Ağustos 1931; “Yeni Cereyan Taraftarları Ne İstiyorlar?”, *Son Posta*, 29 Ağustos 1931; “Yeni Cereyan Taraftarları Komünist Değillerdir”, *Son Posta*, 1 Eylül 1931; “Yeni Cereyan Taraftarlar Ne Düşünüyorlar?”, *Son Posta*, 2 Eylül 1931; “Demokrasiyi Niçin Beğenmiyorlar?”, *Son Posta*, 3 Eylül 1931; “İktisadi Devletçilik İstiyorlar”, *Son Posta*, 6 Eylül 1931; “Yeni Bir Cereyan”, *Son Posta*, 8 Eylül 1931; İlkin ve Tekeli, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 136-138.

³⁸ Vedat Nedim Tör, *Kemalizmin Dramı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1980, s. 40-41; Abdurrahman Dilipak, *Bir Başka Açından Kemalizm*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1988, s. 457-458.

³⁹ Firdevs Gümüsoğlu, *Ülkü Dergisi ve Kemalist Toplum*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005, s. 118-122; Ali Haydar Fırat, *Kadro Kooperatif Fikir Hareketleri*, “Bir Dönemin Basın Tartışmaları”, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 2007, s. 67.

⁴⁰ Şerif Esendemir, “Kemalizmin Gölgesindeki Milliyetçi Sol'a Retrospektif Bir Bakış”, *Tezkire*, S. 26, Yıl. 11, Mayıs/Haziran 02, s. 130.

Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Mustafa Kemal'e (Atatürk) yakınlığından ötürü Kadro'nun imtiyaz sahibi yapılmıştır. Kadrocular, Çankaya Köşkü ve Hükümet'ten dergiyi çıkarma icazetini Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) sayesinde alabilmiştir. Ayrıca Tek Parti idaresiyle Kadro arasında yaşanması muhtemel gerilimlerde Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) ilişkilerinden faydalanılması düşünülmüştür. Böylece pragmatist bir yaklaşımla Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) ihtiyaç halinde paratoner işlevi görmesi planlanmıştır.⁴¹

Kadro dergisinin ilk sayısı 23 Ocak 1932 tarihinde yayınlanmıştır.⁴² Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, Kadro'nun yayın hayatına başlamasını "*Dün yeni bir aylık mecmuanın ilk nüshası intişar etti (...) Mecmuanın müessislerinin isimleri, ortaya çıkan yeni eserin mütecanis ve birbirini mütemmim fikir adamlarına olduğuna en büyük delildir (...) (Kadro) mütesanit gençlerin ortaya koydukları bir fikir mecmuasıdır*"⁴³ şeklinde vermiştir.

Kadro dergisi, neşriyat için gerekli kapitali aboneler vasıtasıyla sağlamıştır. Mustafa Kemal (Atatürk) ve İsmet (İnönü) Paşa, derginin ilk abonelerindendir. Maarif Vekâleti ve Ziraat Bankası gibi devlet kurumları, Kadro'ya abone olmuştur. İş Bankası, Kadro'nun reklamını yapmıştır.⁴⁴ Hem kurumsal, hem de basın minvalinde resmi çevrelerce desteklenen Kadro dergisi, finansman ve sermaye sorunu yaşamamıştır.⁴⁵

Aylık fikir dergisi şablonuyla çıkan Kadro sayıları ortalama elli sayfa civarında olmuştur.⁴⁶ Kadro dergisinin satış fiyatı yirmi beş kuruştur. Yıllık abonelik ücreti ise üç liradır. Kadro dergisi, abonelik kanalıyla okuyucuya ulaşmıştır. Kadro dergisinin idare merkezi Ankara olarak görünmektedir. İstanbul'da bulunan dağıtım adresi "*Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi İstanbul Ankara Caddesi No:83*" şeklinde verilmiştir.⁴⁷

⁴¹ Temuçin Faik Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 59-62; Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 142-143.

⁴² Kadro, "*Aylık Fikir Mecmuası*", "*Tıpkı Basım (1-18. Sayılar) 1932-1933*", C. 1, Yayına Hazırlayan: Özgür Erdem, İleri Yayınları, İstanbul, 2011, s. LVII.

⁴³ "Kadro, İlk Nüsha Dün Çıktı", *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 İkinci Kânun 1932, s. 4.

⁴⁴ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 146-147.

⁴⁵ Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, s. 63-64; Mehmet Turhan, *Siyasal Elitler*, Gündoğan Yayınları, (Basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş), s. 136; Şevket Süreyya Aydemir, *Suyu Arayan Adam*, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1967, s. 479.

⁴⁶ Türkeş, *a.g.e.*, s. 47-48.

⁴⁷ Kadro, "*Aylık Fikir Mecmuası*", S. 1, II. Kânun 1932, s. Kapak sayfası.

Ahmet Hamdi Başar, Falih Rıfki Atay, Behçet Kemal Çağlar, Eflatun Cem Güney, İsmet İnönü, Muhlis Etem Ete, İbrahim Necmi Dilmen, Abdurrahman Şefik, Mansur Tekin, Tahir Hayrettin, Hakkı Mahir, Mehmet İlhan, Neşet Halil Atay, Şakir Hazım, Mümtaz Ziya, Münir İriboz, Abdullah Battal, Mühendis Nazir ve Lord Melchett'in, Kadrocular olarak bilinen aydın grubundan ayrı bir şekilde Kadro dergisinde makalesi yayımlanmıştır. Bu yazıların belirli bir sürekliliği olmamıştır. Konu, kapsam ve mahiyet bakımından farklılık da göstermektedir.⁴⁸

Kadro dergisi; ekonomi, siyaset, edebiyat, tarih, dış politika hususlarında yayınlar yapmıştır. Ancak konusu fark etmeksizin bütün görüşler iktisadi temellere oturtulmuştur. Kadro'da yer alan makalelerde yabancı menşeli kelimeler ve teknik tabirler sık kullanılmıştır. Dergide sade ve akıcı bir dil tercih edilmemiştir. Kadro'nun üslubu halkın tabanına değil aydınlara ve bazı üst segment kesimlere hitap etmektedir.⁴⁹

Ocak 1932 tarihli Kadro'nun ilk sayısının girişinde "*Kadro*" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Şevket Süreyya'nın (Aydemir) İnkılâp ve Kadro konulu konferansından önemli izler taşıyan yazı, imzasız çıkmıştır. Kadro başlıklı yazı; Kadrocu düşünce, derginin neşriyat politikası ve stratejisi bağlamında ontolojik açıklamalarda bulunmaktadır. Bir sayfalık yazıda "*Türkiye, bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp durmadı. Bu güne kadar geçirdiğimiz hareketler, şahit olduğumuz muazzam kıyam manzaraları, onun yalnız bir safhasıdır. Bir ihtilâl geçirdik. İhtilâl, inkılâbın gayesi değil, vasıtasıdır. Bu ihtilâl safhasında dursaydık inkılâbımız âkim kalırdı (...) inkılâbımız, derinleşme ve genişleme istikametindedir. İnkılâp bitaraf bir nizam değildir. Onun içinde yaşayanların (...) intibak etmeleri lâzımdır (...) İnkılâbın irade ve menfaati (...) ileri bir Kadronun iradesinde temsil olunur (...) Bu inkılâp kendisine prensip ve onu yaşatacaklara şuur olabilecek bütün nazari ve fikrî unsurlara maliktir. Ancak bu nazarî ve fikrî unsurlar inkılâba ideoloji olabilecek bir fikriyat sistemi içinde terkip ve tedvin edilmiş değildir (...) inkılâbın seyri içinde ve onun icaplarına uygun bir şekilde izah işi, bugünkü Türk inkılâp münevverliğine düşen vazifelerin en âcil ve en şereflişidir*"⁵⁰ ifadelerine yer verilmiştir. Kadro başlıklı yazının içeriği ve imzasız çıkmış olması göz önünde bulundurulduğunda bir manifesto niteliği taşıdığı dikkat çekmektedir.

⁴⁸ Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, s. 307-318.

⁴⁹ Oksaçan, *a.g.e.*, 111-112.

⁵⁰ "Kadro", *Kadro, "Aylık Fikir Mecmuası"*, S. 1, II. Kânun 1932, s. 3.

Ayrıca imzasız paylaşılması, yazının Kadrocuların tamamına mâl edildiği anlamına gelmektedir.⁵¹

Kadro dergisinin yayın hayatına başlamasına ilişkin bütün bu veriler ışığında; Kadro hareketi, cumhuriyet rejiminin ilk on yılındaki sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel atılımların müktesebatınca yerleştirilememesi⁵² üzerine sistemi rehabilite etmek, teorik ve pratik açıdan Kemalizm'e doktrinel destek olmak amacıyla doğmuştur.⁵³

3. Kadronun Düşünsel Açıdan Değerlendirilmesi

Bir aydın hareketi manzarası çizen Kadrocu düşünceyi potansiyel olarak etkilediği düşünülen çok sayıda şahıs, grup, ideoloji, siyasi parti ve çeşitli fikriyatlar bulunmaktadır. Osmanlı dönemi düşünce akımları, İttihatçılar, Ziya Gökalp, Friedrich List, Adolf Wagner, Werner Sombart, Marksizm, Leninizm, Faşizm, Mirsaid Sultangaliyev, 1917 Devrimi ve Türkiye Komünist Partisi bunlardan en öne çıkanlardandır.⁵⁴ Kadrocular, dış dünyayı çok iyi takip edebilme olanağının verdiği itkiyle çok sayıda fikri cereyanın tesirinde kalmışlardır. Ancak mevcut kuramları çok iyi analiz ederek bir potada eritme maharetini göstermişlerdir. Kadrocular bu hünerleri sayesinde farklı varyasyonları rafine bir şekilde sunmuşlardır.

1930'lu yıllarda Avrupa merkezli doktriner hareketler hız kazanmıştır. Kadrocu aydınlar, Avrupa'da yayılan furyadan mülhem Türk Devrimi'nin de izaha ihtiyaç duyduğunu savunmuşlardır.⁵⁵ Kadrocular, iç dinamiklerin de

⁵¹ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 147-150.

⁵² Hakan Uzun, *Atatürk ve Nutuk*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006, s. 3-14; Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye, "1945-1980"*, Çeviren: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul, 2015, s. 20-21.

⁵³ Temuçin Faik Ertan, *Atatürk Döneminde Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları, "Şevket Süreyya (Aydemir) – Hüseyin Cahit (Yalçın) Polemiği"*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2010, s. 39-44; Tefvik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, "1839-1950"*, İmge Kitabevi, Ankara, (Basım tarihi belirtilmemiş), s. 307-308; Oksaçan, *a.g.e.*, s. 111; Hakkı Uyar, "Resmî İdeoloji Ya Da Alternatif Resmî İdeoloji Oluşturmaya Yönelik İki Dergi: Ülkü ve Kadro Mecmualarının Karşılaştırmalı İçerik Analizi", *Toplum ve Bilim*, S. 74, Güz 1997, s. 181-191.

⁵⁴ Türkes, *a.g.e.*, s. 100-122; Fethi Tevetoglu, *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler, "1910-1960"*, (Yayın evi belirtilmemiş), Ankara, 1967, 443-465; Öner Buçukcu, *Türkiye Sosyalist Solu ve Milliyetçilik (1960-1971)*, T. C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2017, s. 41.

⁵⁵ Şevket Süreyya Aydemir, *İnkılâp ve Kadro*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1968, s. 83-114; Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, C. 3, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1966, s. 459-460.

etkisiyle,⁵⁶ Kemalizm'in payandası paradigmasıyla sundukları doktrinel tahkimatı “devletçilik” şeklinde özetlemişlerdir.⁵⁷

Kadrocu devletçilik anlayışı, diğer devletçi modellerden oldukça etkilenmekle beraber belirgin farklarla da ayrılmaktadır. Buna göre, Türk Devrimi ve Kemalizm'in üzerinde bir noktada konumlanan Kadrocu devletçilik, devlet aygıtının siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki ve felsefi bir bütünlük arz etmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile devletçilik, salt iktisadi siyasa olarak tasavvurdan ziyade Kemalizm'in devletçilik telakkisinin üzerine bina edildiği ontolojik bir hüviyete büründürülmüştür. Kadrocuların sistemin ana omurgası vasfını yükledikleri devletçilik, devlet içindeki bütün unsurların istisnasız ahengini öngörmektedir. Herhangi bir alternatif veçheyi reddeden Kadrocu devletçilik, meydana getirdiği modeli tarihsel materyalist perspektiften vazetmektedir. Milli Mücadele ve benzer özellik gösteren bağımsızlık gayretlerinin doğal ve mübrem bir sonucu olduğu düşünülen devletçi modelin; sınıfsız, eşit ve tam bağımsız toplumsal yapıyı teşkil edeceği nakşedilmiştir. Kadrocular, ürettikleri devletçi modelle ideal sosyolojik strüktüre ulaşılacağını ileri sürmüşlerdir.⁵⁸

Kadro dergisi bünyesinde neşet edilen tüm fikirler iktisadi temellere oturtulmaktadır. Buradan yola çıkarak sistemin harcı mahiyetindeki devletçilik anlayışının da çekirdeği ekonomiden meydana gelmektedir. Kadrocular devletçilik şeklinde sundukları modelle Sosyalizm ve Kapitalizm'den ayrı üçüncü bir kalkınma stratejisi geliştirdiklerini savlamışlardır.⁵⁹ Fiskal devletçilik, sosyalist devletçilik ve nasyonalist

⁵⁶ Stefanos Yerasimos, *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye, “I. Dünya Savaşından 1971'e”*, C. 3, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1976, s. 1288-1290; Zübeyir Barutçu ve Mete Kaan Kaynar, *Yurt ve Dünya Dergisi Üzerine Bir İnceleme*, Eğitim Yayınevi, (Basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş), s. 13.

⁵⁷ Emre Kongar, *Atatürk ve Devrim Kuramları*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1981, s. 95; Kızılkaya, *a.g.e.*, s. 24; İnönü Alpat, *Popüler Türkiye Solu Sözlüğü*, Mayıs Yayınları, İzmir, 2003, s. 154; Hikmet Kıvılcımlı, *27 Mayıs ve Yön Hareketinin Sınıfsal Eleştirisi*, Köxüz Yayınları, (Basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş), s. 42.

⁵⁸ Levent Köker, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 194; Kızılkaya, *a.g.e.*, s. 69-77; Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, s. 87-132; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, “Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)”*, C. 3/1, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2013, s. 317-319; Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 121-130; Türkeş, *a.g.e.*, s. 145-148; Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 391; Bora, *Cereyanlar*, s. 159-164; Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni, “Dün, Bugün, Yarın”*, C. 1, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1996, s. 397- 398; Korkut Boratav, *Türkiye'de Devletçilik*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006, s. 207-225; Onur Atalay, *Kızıl Elma Koalisyonu, “Ulusalçılar, Milliyetçiler, Kemalistler”*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 103-105.

⁵⁹ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çeviren: Yasemin Saner Gönen, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 287; Merdan Yanardağ, *Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi*, Yalçın

(milliyetçi) devletçilik olmak üzere üç tip devletçilik olduğunu savunan Kadrocular, fiskal ve sosyalist devletçilikleri kabul etmemektedir. Türk Devrimi'nin karakteristiğine aykırı düşeceği ve aktüel işlevini yitirdiği düşünülen fiskal ve sosyalist devletçiliklerin yerine nasyonalist (milliyetçi) devletçilik önerilmiştir. Kadrocu aydınlar, nasyonalist (milliyetçi) devletçiliğin Türk Devrimi'nin şahsına münhasır duruşuna ve toplumun kültürel genetiğine daha kolay entegre olacağını iddia etmişlerdir. Esasen Kadro dergisinin tüm sayılarında paylaşılan devletçi telakkiye ilişkin görüşler, nasyonalist (milliyetçi) devletçilik formunda verilmiştir.⁶⁰

Türk Devrimi'nin avangardı misyonuyla hareket eden Kadrocular, devlet aygıtının sistemin tamamına nüfuzunu savunmuşlardır. Dergide, devletin özellikle gelir dağılımında tam hâkimiyet sağlamasının önemine vurgu yapılmıştır. Devletin ekonomik unsurlar üzerindeki tek yetkili merci pozisyonu kazanmasının burjuvazinin kuvvetlenmesini önleyeceğini düşünmüşlerdir. Kadroculara göre, güçlü bir burjuvazi sınıfının önlenmesi, özel sektörün sıkı denetime tabi tutulmasından geçmektedir. Aksi takdirde burjuvazinin konumunu etkin hale getirmesi, devletin karar verici mekanizmalarına sızmasına ve devlet için önemli bir tehdit oluşturur duruma gelmesine sebebiyet vermesi kaçınılmazdır.⁶¹

Kadrocular, Türk Devrimi'nin kendi özgü dinamikler etrafında geliştiğini ve bu özünemahsusluktan yola çıkarak inkılabın demokrasi reformu olmadığını öne sürmüşlerdir. Devletçilik anlayışı çerçevesinde şekillenmesi öngörülen devlet modeli; elitist, otoriter ve uniformdur. Kadrocuların monolitik devlet telakkisi, siyasetten arındırılmış bir demokrasi manzarası çizmektedir.⁶² İdris Küçükömer'e göre Kadrocular, anti-demokratik ve despotik bir devlet idaresi tarzını benimsemiştir.⁶³

Yayımları, İstanbul, 1988, s. 5; Andrew Mango, *Atatürk*, Türkçesi: Füsün Doruker, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000, s. 460-461; Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s. 163-165.

⁶⁰ Türkeş, *a.g.e.*, s. 153-160; Kızılkaya, *a.g.e.*, s. 69-77; Şevket Süreyya, "Fikir Hareketleri arasında Türk Nasyonalizmi I", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 18, Haziran 1933, s. 5-14; Şevket Süreyya, "Fikir Hareketleri arasında Türk Nasyonalizmi I", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 6, Temmuz 1933, s. 6-16; Şevket Süreyya, "Beynelmil fikir hareketleri arasında Türk nasyonalizmi", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 20, Ağustos 1933, s. 4-11; Şevket Süreyya, "Sosyal milliyetçiliğin zaferi", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 35-36, İlkânun - Sonkânun 1934-1935, s. 8-22.

⁶¹ Oksaçan, *a.g.e.*, s. 153-155; Türkeş, *a.g.e.*, s. 192-194.

⁶² Yanardağ, *a.g.e.*, s. 139-144; Oksaçan, *a.g.e.*, s. 181-182.

⁶³ Aktaran: M. Zeki Duman, "İdris Küçükömer'in Sivil Toplum Anlayışı", *Sosyal Bilimler*, C. 2, S. 1, 2004, s. 51.

Mustafa Kemal (Atatürk), Kadrocu aydınlarca bir kahraman ve sistemin tek önderi olarak telakki edilmiştir. Kadro dergisinde Mustafa Kemal'in (Atatürk) liderlik pozisyonu hususunda tartışma yoktur. Kadrocular, Mustafa Kemal'e (Atatürk) kısmen mistisizm de atfederek anti-emperyalist ve milliyetçi bir çizgiye oturtmuşlardır.⁶⁴ Buradan hareketle Kadrocular, siyasi iktidarın gücünü kullanarak elitist bir tavırla toplumu yukarıdan aşağıya dönüştürmeyi hedeflemişlerdir. Merkezi teşkil eden siyasi iktidarı ele geçirmeye ya da devirmeye çalışmak⁶⁵ yerine mevcut ideolojiye eklenmek suretiyle hareket etmişlerdir.⁶⁶

Kadro dergisi etrafında kümelenen aydınlar, devlet aygıtına her alanda mutlak güç atfeden özgün bir devletçilik anlayışı geliştirmiştir.⁶⁷ Ancak Kadrocu aydınlar tarafından geliştirilen devletçilik modeli ile merkezdeki siyasi iktidarın uygulamaları -büyük oranda- örtüşmemektedir.⁶⁸

Erken cumhuriyet dönemi ve Kadro hususunda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı Kadro'yu ideolojik açıdan spektrumun muhtelif yerlerinde konumlandırmaktadır. Kadro dergisinde neşredilen yazıların tamamı incelendiğinde, yazarların kendilerini mevcut siyasal kuramlardan soyutladığı görülmektedir. Yayınlandığı dönem itibarıyla Kadro'yu tematik olarak bir yere oturtmak da mümkün değildir. Kadrocular, özgül bir model sunmuşlardır fakat devletçilik biçiminde kristalize ettikleri görüşlerini doyurucu bir açıklamayla da paylaşmamışlardır.⁶⁹ Kadro dergisi, kendisine özgü bir yayın politikasıyla yerel mahiyette fikriyatlar üretmiştir. Ancak Kadro'nun ideolojik müphemliği hasebiyle düşünsel açıdan konumlandırılmaması ve derginin geniş kitlelere ulaşamaması,⁷⁰ ideolojik bir yaklaşım geliştirmeyi güçleştirmektedir. Buradan hareketle Kadro için teorik ve pratik olarak Kemalizm'e tahterevallî mekanizmasıyla balans sağlayan doktrinel bir aydın hareketliliği tanımlaması daha uygundur. Zira Kurtuluş Kayalı da

⁶⁴ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 121-123.

⁶⁵ Naci Bostancı, Kadrocu aydınların bir ideoloji geliştirdiklerini ve bu ideoloji dolayısıyla siyasi iktidara talip olduklarını iddia etmiştir. bkz: Naci Bostancı, *Kadrocular ve Sosyo-Ekonomik Görüşleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 13-42.

⁶⁶ Cemal Fedayi, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sol Siyaset*, Kadim Yayınları, Ankara, 2016, s. 12; Oksaçan, *a.g.e.*, s. 141; Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 486-487.

⁶⁷ Yanardağ, *a.g.e.*, s. 135.

⁶⁸ Emin Türk Eliçin, *Kemalist Devrim İdeolojisi*, Sarmal Yayınları, İstanbul, 1996, s. 228.

⁶⁹ Kızılkaya, *a.g.e.*, s. 39-82.

⁷⁰ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. ix.

Kadroculara ilişkin “*milli kurtuluş hareketleri ideolojisi ve elitist siyaset olmaktan daha çok bir zihniyettir*”⁷¹ değerlendirmesinde bulunmuştur.

4. Kadronun Aydınlarla Yönelik Tezleri

Kadro dergisi çevresinde gelişen devletçilik anlayışı, devlet erkine soyut bir ulviyet atfederek tanrısal hâkimlik pozisyonu kazandırma gayesi gütmüştür. Kadro’ya göre devlet, yöneten ve denetleyen olarak ülke içi bütün unsurlara tam bir nüfuz sağlamalıdır. Bu meyanda ekonomi başat olmak üzere; siyaset, hukuk, sağlık, eğitim, dış politika, savunma, çevre ve şehircilik politikaları gibi alanlarda tek yetkili merci olarak devlet aygıtı tayin edilmiştir. Bunların yanı sıra felsefi düşünceler, sanat, kültürel faaliyetler ve bilimsel araştırmalar da devlet güdümünde değerlendirilmiştir. Kadrocular da devlet tekelindeki kültür, felsefe ve bilim üretmekle yükümlü gördükleri aydınlara ilişkin birtakım çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Kadro dergisi, Türk basın tarihinin en etkili düşünce dergilerinden bir tanesidir.⁷² Bu müessiri sağlayabilmek ve çağdaşı fikir cereyanlarından sıyrılma saikiyle hareket eden Kadrocular, Türk aydınının niteliğine ilişkin tezler geliştirmiştir.⁷³

Müstemleke devletlerin bağımsızlığını kazanması Kadroculara göre milli kurtuluş hareketlerinden geçmektedir. Kadro dergisinde, milli kurtuluş hareketleriyle emperyalizmin boyunduruğundan kurtulan devletlerde, entelijansiya yaratılmasının kaçınılmaz ve zaruri olduğu vurgulanmıştır. Bu potansiyeli içinde barındıran devletlerde, toplumsal modernizasyonun aydınlarca gerçekleştirileceği üzerinde durulmuştur.⁷⁴ Kadrocular, Türkiye’de de benzer bir gelişme seyri izleyen durum vesilesiyle devrimin ideolojisinin aydınlar cenahınca bir cazibe merkezine dönüştüğünü savunmuştur.⁷⁵

Türk aydınının misyonuyla ilgili istikamet çizen Kadro dergisi, “*her Türk münevverine düşen vazife, devletin gittikçe genişleyen ve mürekkepleşen bu yeni içtimaî işlerinde ona, fikir ve enerji sermayesinin bütün varlığı ile müzahir*

⁷¹ Kurtuluş Kayalı, *Türk Düşünce Dünyasının Bunalımı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 18.

⁷² Fahri Yetim, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk Düşüncesinde Arayışlar*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 110.

⁷³ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 504-505.

⁷⁴ Burhan Asaf, “Millî kurtuluş hareketleri Ve bunların İnkılâp nazariyeleri”, *Kadro*, “Aylık Fikir Mecmuası”, S. 9, Eylül 1932, s. 41.

⁷⁵ Şevket Süreyya, “Hüseyn Cahit Beyin hazin tarafı”, *Kadro*, “Aylık Fikir Mecmuası”, S. 31, Temmuz 1934, s. 40.

*olmaktan başka bir şey değildir*⁷⁶ görüşünü paylaşmıştır. Kadrocular, Türk Devrimi'nin coşkulu heyecanıyla hareket etmesi gereken bir aydın profiline duyulan ihtiyacın altını çizmiştir. İnkılabın karakteristiğine aykırı düşmeyen bir şevk ve iradeye teşne aydın tipolojisiyle toplumsal modernizasyonun gerçekleşeceği vurgulanmıştır. Daha çok münevver ifadesi kullanılan aydınların bilgi, kültür ve deneyimlerinden faydalanmanın önemine işaret edilmiştir. Türk Devrimi'nin disipliniyle halka rehberlik edecek aydınların, toplumsal çıkarları her zaman ön planda tutmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁷⁷ Bu noktada Kadro dergisi kendi görev sahası "*Kadro bu derslerin yayımı ve inkılâp kürsülerinde Türk münevverinin idrakine arzolunan fikrî araştırmaların genişlemesi ve derinleşmesi vazifesini hiçbir zaman ihmal etmeyecektir*"⁷⁸ ifadeleriyle belirtmiştir.

Kadrocular, Avrupalı aydınların lümpenleşme eğilimi gösterdiğini iddia etmişlerdir. Avrupalı aydınların ilmî anlamda âtil kaldığı savından yola çıkılarak, Türk bilim camiasının batıyı model almaktan vazgeçmesinin gerekliliği çıkarılması paylaşılmıştır. Bu noktada Türk aydınına düşen vazife "*Yeni Türk cemiyetinde Türk münevverine, bir ilmî idraki inkâr etmek değil, bilâkis cemiyetin kanunîyetlerini teyit etmek ve teyit ettiklerine hem kendisi inanmak, hem başkalarını inandırmak, hulâsa, passif ve tâbî bir unsur değil, hâkim ve organizatör bir unsur olmak rolü, tarihi bir vazife olarak verilmiştir. Böyle bir unsurun cihanı telâkkitarzı ise ancak, inkılâpçı, cemiyetçi, maddeci, dinamik, determinist ve milli kurtuluşçu bir cihanı telâkki tarzı olabilir*" şeklinde açıklanmıştır. Kadrocular, Türk aydınının devrimin felsefesine uygun ve yerel mahiyette bir seyir izlemesini, tarihsel bir zorunluluk olarak ortaya koymuşlardır.⁷⁹ Türk bilim camiasının ekonomi başta olmak üzere, her alanda araştırmalar yaparak devleti tavrı, vatani bir görev şablonuyla vazedilmiştir.⁸⁰ Kadrocular,

⁷⁶ Şevket Süreyya, "İş Kanunu yeni cemiyetin temel kanunlarından biridir", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 30, Haziran 1934, s. 15.

⁷⁷ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 508-513; Şevket Süreyya, "Millî Kurtuluş Hareketleri Hakkında Bizim Tezimiz", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 12, Birinci Kânun 1932, s. 43-44.

⁷⁸ Şevket Süreyya, "İnkılâp kürsülerinde inkılâp ilmîleşmelidir", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 28, Nisan 1934, s. 7.

⁷⁹ Şevket Süreyya, "Bergsonizm Yahut Bir korkunun felsefî ifadesi...", *Kadro*, *Aylık Fikir Mecmuası*", S. 11, İkinci Teşrin 1932, s. 43-50; Şevket Süreyya, "Sosyal milliyetçiliğin zaferi", s. 10.

⁸⁰ Şevket Süreyya, "Yeni Devletin iktisadî fonksiyonları", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 29, Mayıs 1934, s. 5-14; Şevket Süreyya, "Millî İktisat plânı ve Şeker sanayimiz", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 24, Birinci Kânun 1933, s. 5-7.

kendileri için “*Türk inkılabının münevveri*” tarifinde bulunmuşlardır.⁸¹ Sınırlarını belirledikleri şematığın haricinde kalan aydınları ise “*arriviste şarlatanlar*” nitelendirmesiyle sunmuşlardır.⁸²

Aydınlar, Kadro dergisi çerçevesinde muhtelif olarak kategorize edilmiştir. Türk aydınına yönelik aydın tasnifi; yarı münevver, Meşrutiyet münevverliği/İnkılâp öncesi münevverlik ve Darülfünun hocalığı şeklindedir. Kadrocuların kendilerini ayrı tutarak yaptıkları aydın karakterizasyonu, diğer fikri cereyanlarla çatışma halinden peyda olmuştur. Kadro dergisinin sürekli gündemde kalma gayretiyle polemige girmekten kaçınmaması, siyasi kutuplaşma ortamı yaratmıştır.⁸³ Kalem kavgaları dolayısıyla çıkan kamplaşma atmosferi ve aydınlar arası gerilimler, çeşitli münevver nitelendirmelerine sebebiyet vermiştir.

Nurullah Ataç (Nurullah Ata), Türkçe'nin yalın ve sade şekliyle kullanılmasını savunan bir kişidir.⁸⁴ Bu bağlamda Nurullah Ataç, Milliyet gazetesindeki bir yazısında Kadro'nun dilinin ağırlığına dikkat çekmiştir. Kadrocular da dergilerine ilişkin eleştiri getiren Nurullah Ataç'ı –söz konusu yazıyı da iktibasla- yarı münevver olarak nitelendirmiştir. Yarı münevverlik tabiri için Kadro dergisinde “*şahsi veya zümrevî fakat muayyen bir cihanı telâkki tarzından mahrum olan adamdır. Hâdiselerin tenevvüü karşısında şuurun şaşalayışı ve bunları izah ölçülerinden mahrum oluşu, yarı münevverde (...) lâübalilik ve hafifmeşreplik halini alır. Muhakkak ki, dünyanın en hafifmeşrep adamı, yarı münevverdir (...) yarı münevverlik (...) şahsiyetsizliğin şahsiyete karşı bir reaksiyonudur (...) Yarı münevverler kulübü, devrine göre, bazan şu ismin, bazan bu ismin peşinden sürüklenir durur*” tanımlaması getirilmiştir. Kadro için benzer görüşleri dile getiren diğer kimseler de aynı kategoride değerlendirilmiştir.⁸⁵ Kadrocular, yarı münevverlerin aslında aydın vasfı taşımadığını⁸⁶ ve

⁸¹ Şevket Süreyya, “Yarı münevverler kulübü”, *Kadro*, “Aylık Fikir Mecmuası”, S. 8, Ağustos 1932, s. 40-43.

⁸² Şevket Süreyya, “Hüseyin Cahit Beyin hazin tarafı”, s. 40.

⁸³ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 488-513.

⁸⁴ Tuba Açıkgöz, *Nurullah Ataç'ın Edebiyat Eğitimindeki Yeri*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017, s. 38-41; “20. ölüm yıldönümünde Nurullah Ataç, Nurullah Ataç'ı anlatıyor: Ben”, *Milliyet Sanat Dergisi*, S. 232, 20 Mayıs 1977, s. 7.

⁸⁵ Şevket Süreyya, “Yarı münevverler kulübü”, s. 41.

⁸⁶ Şevket Süreyya, “Beynelmilel fikir hareketleri arasında Türk nasyonalizmi”, s. 5-6.

düşünsel açıdan batılı devletlerin hegemonyası altında olduğunu savunmuştur.⁸⁷

Kadro dergisinin ikinci tip aydın grubunu İnkılâp öncesi münevverlik ve Meşrutiyet münevverliği oluşturmaktadır. İnkılâp öncesi münevverlik ve Meşrutiyet münevverliği, birbirinden farklı kavramlar olmakla beraber Kadro'da aynı anlamı ihtiva etmektedir. Erken cumhuriyet dönemi aydınlarının Türk Devrimi'nden önce İkinci Meşrutiyet devrinden intikali göz önünde bulundurulduğunda mefhum bakımından herhangi bir inhirafın yer almadığı açıktır. Kadro dergisi, İnkılâp öncesi münevverlik ya da Meşrutiyet münevverliği nosyonuyla paylaştığı aydın kesimiyle Cumhuriyet devri aydınlarını mukayeseye tabi tuttuğu bir pasajda *"yeni inkılâp münevveri, ne sosyalizmin, ne liberal demokrasinin ve parlamantarizmin, ne faşizmin simsarıdır. Hattâ bütün bu mürekkep nazariyelerden sarfiazar, sadece milliyetçilik, cumhuriyetçilik, devletçilik, inkılâpçılık, halkçılık, laiklik formülünde ifadesini bulan içtimaî evsafın ilk medlûlleri bile bizim rejimimizi kül halinde bütün rejimlerden ayırır (...) Halbuki (...) Meşrutiyet ideolojisi, gerek Amerika istiklâl hareketi, gerek Japon uyanışı yahut Polonya, İspanya ve saire gibi Fransız ihtilâlinin kötü takipçisi olan millî hareketler için, onları on dokuzuncu asır temayüllerinden ayırt edici böyle evsaf tesbiti kabil olamaz"*⁸⁸ ifadeleri kullanılmıştır. Kadrocular, Osmanlı dönemi Türk aydınlarının yukarıdan aşağıya bir tahavvül gayesiyle hareket ettiğini düşünmektedir. Osmanlı-Türk aydınlarının elitist duruşu nedeniyle halkın ihmal edildiği ileri sürülmüştür. Kadro'ya göre Osmanlı'da aydınlar, toplumu entelektüel olarak beslemekten uzak kalmışlardır. Türk Devrimi'nin Osmanlı'nın aksine dönüşüme tabandan başladığı savunulmuştur. Erken cumhuriyet vetiresinde, toplumsal modernizasyonun taşraya kadar uzandığı, aydınların köylülere dokunduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla köye dek yayılan yenileşmelerin aşağıdan yukarıya gerçekleştiği vurgulanmıştır.⁸⁹ Esasen Kadro'da ele alınan İnkılâp öncesi münevverlik ve Meşrutiyet münevverliği kategorizasyonları, devrimin felsefesiyle ruhuna sadakati ölçen bir parametre portresi çizmektedir.⁹⁰

Bir nevi kendinden olmayanı dışlama şeklinde beliren İnkılâp öncesi münevverlik ve Meşrutiyet münevverliği nitelendirmeleri için Kadro

⁸⁷ Şevket Süreyya, "Makinaların muhacereti", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 23, İkinci Teşrin 1933, s. 7.

⁸⁸ Şevket Süreyya, "Hüseyin Cahit Beyin hazin tarafı", s. 37.

⁸⁹ Tahir Hayrettin, "Türk edebiyatının ilk original eseri: Yaban", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 15, Mart 1933, s. 47-49.

⁹⁰ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 506.

dergisinde zaman zaman çeşitli yakıştırmalar yapılmıştır. İnkılâp öncesi münevverlik ve Meşrutiyet münevverliği tesmiyesiyle sunulan aydınlar için en ön plana çıkan tevillerden birisi “*Cavit Bey İktisatçılığı*” şeklindedir. İttihat ve Terakki'nin Maliye Nazırlarından olan Mehmed Cavid Bey, Osmanlı maliyesi üzerindeki yenilikleriyle bilinmektedir. Ancak Maliye Nazırlığı koltuğuna oturduğu süreçte savaş sebebiyle yaşanan sıkıntılardan kaynaklı birtakım gelişmeler oldukça eleştirilmiştir. Ayrıca Mehmed Cavid Bey'in ekonomide liberal politikalar izlemesi,⁹¹ Kadro dergisi çevresinde menfi bir şekilde lanse edilmesine neden olmuştur. Liberal iktisadiyatın aksine kendi ürettikleri devletçi modeli benimseyen Kadrocular⁹² için Mehmed Cavid Bey'i hedef tahtasına oturtmak oldukça doğaldır.

Kadro dergisi, “*Cavit Bey İktisatçılığı*” için “*Metot itibarile Avrupalı olmakla beraber milli taharrirlerden gıda almayan (...) Cavit bey iktisatçılığı bir müstemleke iktisatçılığıdır. Cavit bey iktisatçılığı için sadece avuç açmak ve sadece haysiyet fedakârlığı etmek kâfidir. Cavit bey iktisatçılığı için Galata Bankerliğinin kirli havasını bilmek ve bu havaya tahammül edebilmek kâfidir*” açıklaması geliştirilmiştir. Türkiye'yi yabancı sermayenin güdümüne sokma, dış borçlanma ve gayri milli bir siyaset tarzı iddialarıyla paylaşılan “*Cavit Bey iktisatçılığı*” Kadro cenahınca İkinci Meşrutiyet'in iktisadi politikasını meydana getirmektedir. Kadrocular, kendi ekonomi modellerine muhalefet eden kesimleri “*Cavit Bey iktisatçılığı*” ile itham etmiştir. Örneğin İktisatçı Ordinaryüs Profesör Doktor İbrahim Fazıl Pelin, Kadrocular için örtük bir şekilde “*Size sokulan devletçilik fikirlerini dikkatle tetkik ediniz. Üzerlerindeki alâmeti fârikalara bakınız. Keskin gözleriniz bunları kolayca seçecektir*” ifadelerini kullanmıştır. Kadrocular da cevaben İbrahim Fazıl Pelin'i “*Cavit Bey iktisatçısı*” olarak refere etmiştir.⁹³

Ahmet Ağaoglu ve Hüseyin Cahit Yalçın, Kadro dergisiyle sürekli polemik halinde olmuştur. Basın kanalıyla yürütülen münakaşa ortamı kalem kavgaları şeklinde cereyan etmiştir. Bu minvalde Kadro dergisi Ahmet

⁹¹ Polat Tunçer, *İttihatçı Cavit Bey*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, (Basım tarihi belirtilmemiş), s. 299-303.

⁹² İhsan Karlı, “Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Döneminde Kadro Dergisi'nin İdeolojik Tasarımı”, *Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi (SEYAD)*, C. 3, S. 4, Ekim 2015, s. 141-147.

⁹³ Şevket Süreyya, “Don Kışotun yeldergürmenlerle muharebesine Kürsü politikacılığına, ve Cavit bey iktisatçılığına dair...”, *Kadro*, “*Aylık Fikir Mecmuası*”, S. 17, Mayıs 1933, s. 9-15; Şevket Süreyya, “Darülfünun İnkılâp hassasiyeti ve Cavit Bey iktisatçılığı”, *Kadro*, “*Aylık Fikir Mecmuası*”, S. 14, Şubat 1933, s. 5-11; Kenan Göçer ve Cem Çetin, “İbrahim Fazıl Pelin'in Hayatı ve İlm-i İktisad Dersleri Kitabı Üzerine”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 35, Kış 2017, s. 91-106.

Ağaoğlu ile Hüseyin Cahit Yalçın'ı atışmaları⁹⁴ dolayısıyla İnkılâp öncesi münevverlik ve Meşrutiyet münevverliği ile itham etmiştir.⁹⁵ Kadro dergisi, bu yolla iki sıkı muhalifini dumura uğratmaya çalışmıştır.

Ülkü, Çığır, Yeni Adam, Varlık ve Fikir Hareketleri isimli matbuat Kadro ile eş zamanlı yayınlanmıştır. Kadro'ya göre Ülkü, Çığır, Yeni Adam, Varlık ve Fikir Hareketleri İkinci Meşrutiyet Dönemi fikirlerini yaymaya çalışan devrimin ideolojisini içselleştirememiş bir basın grubunu teşkil etmektedir. Yarı münevverlik, İnkılâp öncesi münevverlik ve Meşrutiyet münevverliği, Ülkü, Çığır, Yeni Adam, Varlık ve Fikir Hareketleri dergilerinin çevresinde peyda olduğu değerlendirilmiştir.⁹⁶

Kadro dergisi bünyesindeki yazarlar, bilim insanı değildir. Dolayısıyla bir üniversiteye bağlı olmadıkları gibi akademi geçmişleri de yoktur. Kadrocular, aydın olma vasfına haizliği devrimin felsefesine uygun hareket etmeye bağlamışlardır. Akademik camiadaki etkinlik ve saygınlık, Kadrocular açısından bir aydın niteliği şeklinde görülmemektedir. Merkezdeki siyasi iktidarın da muvazen Darülfünun'u inkılabı sadakatsizlikle ithamı⁹⁷ Kadro'nun bilim dünyasını nişangâhına almasına sebebiyet vermiştir. Böylece Kadro dergisinde üçüncü bir aydın tipolojisi olarak Darülfünun hocaları doğmuştur.⁹⁸

Kadro dergisi, Darülfünun'un Türk Devrimi'nin karakteristiğine aykırı düştüğü savını paylaşmıştır. Kadrocular, Darülfünun'daki akademik personelin bilimsellik vasfını yitirdiğini, âtil kalmış metotlarla ders verildiğini, yayın üretmekte yetersiz olduğunu ve tamamen elverişsiz şartlarda bir üniversite görünümünün ortaya çıktığını değerlendirmişlerdir.⁹⁹

⁹⁴ Fahri Sakal, "Ağaoğlu Ahmet Bey'in Demokrasi Anlayışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XII, S. 34, Mart 1996, s. 195-222; Nahit Yüksel, "Fikir Hareketleri Dergisinde (1933-1940) Hüseyin Cahit'in (Yalçın) Türk Devrimi'ne Bakışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 22, 2006, s. 347-378; İlhan Tekeli ve Selim İlkin, *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2009, s. 97; Ercüment Kuran ve Mehmet Erdoğan, *Türk Çağdaşlaşması, "Çileli Bir Yolda İlerleyiş"*, Akçağ Yayınları, (Basım yeri belirtilmemiş), 1997, s. 280.

⁹⁵ Şevket Süreyya, "Milli Kurtuluş Hareketleri Hakkında Bizim Tezimiz", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 12, Birinci Kânun 1932, s. 38-44; Şevket Süreyya, "Hüseyin Cahit Beyin hazin tarafı", s. 35-41.

⁹⁶ "Mecmualarımız", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 26, Şubat 1934, s. 47-48.

⁹⁷ Yücel Namal ve Tunay Karakök, "Atatürk ve Üniversite Reformu (1933)", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, C. 1, S. 1, Nisan 2011, s. 27-35.

⁹⁸ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 506-507.

⁹⁹ Burhan Asaf, "Üniversitenin Manası", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 20, Ağustos, 1933, s. 24-28; Muhlis Etem, "Bizde kürsü iktisatçıları ve iktisat ilmi", *Kadro*, "Aylık Fikir Mecmuası", S. 23, İkinci Teşrin 1933, s. 45-51.

Esasen Kadrocuların tasavvurları Albert Malche'nin Darülfünun hakkındaki raporlarıyla da uyuşmaktadır.¹⁰⁰

Devlet erki, Kadroculara göre aydınlar tarafından yönetilmelidir. Platonyel devlet anlayışına benzer bir irtisam sezdirenen durum, esasında belirgin farklarla da ayrılmaktadır. Kadrocular, devlet aygıtının aydın kesimlerce idare edilmesiyle kapitalist sistemin hareket imkânı bulamayacağı varsayımını çıkış noktası olarak tespit etmişlerdir. Kapitalizmin yayılma olanağının ortadan kalkması toplumsal sınıfların gelişmesine engel teşkil edeceği ve biteviye sosyal yapıya kavuşulacağı düşünülmüştür.¹⁰¹

Bütün geliştirdikleri aydın tezlerine rağmen Kadrocular, güncel olarak Türk aydını ile toplumsal taban arasında kalın bir çizgi olduğu yorumunu yapmışlardır. Kadro dergisinde söz konusu görüş "*Münevver-Halk uçuşumu (...) bir santim bile daralmış değildir*" cümlesi ile paylaşılmıştır.¹⁰²

Türk aydınına ilişkin yarı münevver, İnkılâp öncesi münevver/Meşrutiyet münevverliği ve Darülfünun hocaları şeklinde sınıflama getiren Kadrocuların Antonio Gramsci ve Julien Benda'nın aydınlarla ilgili saptamalarından etkilenmiş olması muhtemeldir. Antonio Gramsci, aydınları organik ve geleneksel olarak kategorize etmektedir. Organik aydınlar, kendiliğinden ortaya çıkan bir sosyal grubun üyesidirler. Toplumsal çıkarları baz alarak hareket eden organik aydınlar, bağlı buldukları sosyolojik yapının organizasyonu ve düşünsel birikiminden sorumludur. Organik aydınlar, mesuliyetindeki terakümü yeniden üretme ve sonraki jenerasyonlara taşıma güdüsü barındırmaktadır. Geleneksel aydınlar ise merkeze uzak bölgelerde, taşrada beliren küçük burjuvaziye bağlı kimselerdir. Yer aldıkları kesimde sıradan halka görece daha üst segmentte sayılan geleneksel aydınlar, çevreyle merkez arası tampon vazifesi gören ve taşranın iyileşmesine yönelik politika üreten kişilerdir. Başka bir ifadeyle siyasete teşne, topluma önderlik yapmak isteyen veya ideolojik serencama kapılmış sınıfsal aydın tipini meydana getirmektedir.¹⁰³ Julien Benda,

¹⁰⁰ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, "Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)"*, C. 3/2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2010, s. 74-79; Ayrıca bkz: Albert Malche, *İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.

¹⁰¹ Türkes, *a.g.e.*, s. 220.

¹⁰² Tahir Hayrettin, "Ayarlı Millet ve Plân Kadro", *Aylık Fikir Mecmuası*, S. 18, Haziran 1933, s. 54-55.

¹⁰³ Antonio Gramsci, *Aydınlar ve Toplum*, Çevirenler: V. Günyol, F. Edgü ve B. Onaran, Çan Yayınları, İstanbul, 1967, s. 17-103.

aydınların herhangi bir politik ihtirasla ya da maddi kâr elde etme gayesiyle halkın çıkarını göz ardı etmesini “aydınların ihaneti” şeklinde yorumlamıştır.¹⁰⁴

Kadrocular, Antonio Gramsci ve Julien Benda'nın aydınlara ilişkin kategorizasyonuna girmemektedir. Kendiliğinden ortaya çıkan belirli bir sınıfları bulunmadığı gibi kâr amacı, politik ihtiras ya da iktidarı ele geçirme saiki gütmemektedirler. Ancak Kadrocuların yabancı ülkeleri çok iyi takip edebildiği bilgisi göz önünde bulundurulduğunda, kendi aydın tasniflerini yaratırken Gramsci ve Benda'dan etkilenmiş olma ihtimali epey yüksektir.

5. Kadro'nun Kapatılması

Kadro dergisi, Kemalist ideolojinin “arka bahçesi görünümüyle” ortaya çıkmıştır. Geçen süreç içerisinde Kadro dergisinin kurulmasına ve yayınlanmasına yönelik dinamikler ters yönlü değişime uğramıştır.¹⁰⁵

Türk ulusal basını, Kadro dergisi neşredilmeye başlamasından itibaren süregelen bir polemik vaziyetinde olmuştur. Ulusal basın çevresinde kalem kavgaları minvalinden devam eden kamplaşma atmosferi, Kadro'nun hedef tahtasına oturtulmasına yol açmıştır. Gazeteci aydınlar arasındaki gerilim, Kadro'nun çokça eleştiri almasına sebebiyet vermiştir.¹⁰⁶ Esasen basındaki tartışmaların temel nedeni Kemalizm'e doktrinel anlamda geliştirilen farklı yaklaşımlardır. Kadro'nun fazlaca hedef alınmasındaki maksat ise diğer matbuata göre Kemalizm'e daha marjinal bir noktada doktrinel ikmalde bulunması ve yazarların geçmişteki Türkiye Komünist Partisi ile olan bağının bilinmesidir. Kadrocu aydınlar, farklı çevrelerce her zaman mimli bir görüntü sergilemişlerdir.¹⁰⁷

Kadro dergisi, Türk Devrimi'nin ideolojisini tayin etmek gibi iddialı bir çıkışla sahne almıştır. Kadro'nun kendisini, inkılabın ideolojisini üretmekle memur etmesi ve ciddi bir patetikle subasman döşemesi, siyasi iktidarın yıldırımını üzerine çekmesine neden olmuştur. Mustafa Kemal (Atatürk) ve İsmet (İnönü) Paşa gibi isimler ılımlı bir tavır sergilediyse de parti içerisinde herkes tepkisiz kalmamıştır. Siyasi iktidardan Kadro'ya yönelik en

¹⁰⁴ Ayrıntılar için bkz: Julien Benda, *Aydınların İhaneti*, Çeviren: Cem Soydemir, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2017.

¹⁰⁵ Atıl Cem Çiçek, *Türk Siyasal Yaşamında Yön Dergisi (1961-1967)*, “Milliyetçilik Bayrağım Sosyalistler Taşır”, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 248.

¹⁰⁶ Kızılkaya, a.g.e., s. 36-37.

¹⁰⁷ Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, s. 65-66.

büyük reaksiyon Recep (Peker) Bey'den gelmiştir. Kemalizm'in kendi yorumunu partiye ve devlet aygıtına özümsetme gayesi güden Recep (Peker) Bey,¹⁰⁸ bu noktada Kadro ile çatışma yaşamıştır.¹⁰⁹ Devrimin ideolojisiyle salt Cumhuriyet Halk Fırkası'nın alakadar olabileceğini savlayan Recep (Peker) Bey, Kadro hususunda Mustafa Kemal'e (Atatürk) menfi yönde tesir etmeye çalışmıştır.¹¹⁰

Katı bir devletçilik anlayışı yorumunu savunan Kadro dergisi, sermaye çevrelerini rahatsız etmiştir. Sermayedarlar, Kadro dergisi çevresinde peyda olan devletçilik telakkisini, kendileri açısından bir nevi tehdit gibi algılamışlardır. Kadroculardan ortaya çıkan huzursuzluğun kısa zamanda bütün iş dünyasına sirayeti söz konusu olmuştur. Doğru orantılı bir şekilde de Türkiye İş Bankası muhitince bu anksiyete hissedilmiştir. Kadrocu devletçilikten duyulan tedirginlik, Mustafa Kemal'e (Atatürk) aksettirilmiştir. Kadro dergisince üretilen devletçilik, sermayedarlar arasında aksülamel bir tepkimeye yol açmıştır.¹¹¹

Devletçilik üst bir form olmak üzere,¹¹² devlet kontrolündeki sanayi, korumacı dış politika, toprak reformu,¹¹³ burjuvaziye ihtiyatlı yaklaşma ve köy sorunları, Kadro'nun ideoloji ve strateji belirlemede ana hareket noktasıdır.¹¹⁴ Kadrocuların söz konusu hususlara eğilimi ve ele alış tarzı, çok geniş bir kesimi rahatsız etmiştir. Bu nedenle dergi yazarları da Faşizm ve Komünizm suçlamalarıyla karşı karşıya kalmışlardır.¹¹⁵

Kadro dergisinde hem cumhuriyet rejiminin ideoloğu kabul edilen Ziya Gökalp'e, hem de Tek Parti yönetiminin devletçilik başta olmak üzere birtakım politikalarına eleştiriler paylaşılmıştır.¹¹⁶ Kadro dergisinin yayınları merkezdeki siyasi iktidarca hoş karşılanmamıştır. Fırtınalı atmosferden nasibini alan Kadro açısından bu durum bumerang etkisine yol açmıştır.

¹⁰⁸ Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması, "1923-1931"*, Yurt Yayınları, Ankara, 1981, s. 320.

¹⁰⁹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1984, s. 126.

¹¹⁰ Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, s. 66-67.

¹¹¹ a.g.e., s. 67; Cemil Koçak, *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 229-254.

¹¹² Halit Refiğ, *Tek Umut Türkiye*, Bizim Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 231.

¹¹³ Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim, "Toprak Ağalığı ve Kürt Sorunu"*, C. 7, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2010, s. 50-91.

¹¹⁴ Türkeş, a.g.e., s. 216-217.

¹¹⁵ Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, s. 67.

¹¹⁶ Erol Mütercimler, *Fikrimizin Rehberi Gazi Mustafa Kemal*, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2016, s. 916-937; Türkeş, a.g.e., s. 208-209.

İlhan Tekeli ve Selim İlkin'in gerçekleştirdiği araştırmaya göre; Kadro'nun imtiyaz sahibi konumundaki Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Mustafa Kemal'in (Atatürk) çevresine uzak kalmıştır. Kadro dergisi yayına başlamadan önce sıklıkla Mustafa Kemal'in (Atatürk) sofrasında bulunan Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) dergi çıkmaya başladıktan sonra daha seyrek aralıklarla ve daha az çağrılmıştır. Yani Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) gerilimleri önleme ve paratonerlik işlevini yerine getirememiştir. Ayrıca Mustafa Kemal'in (Atatürk) kütüphanesine ait veriler değerlendirilmiştir. Buna göre kitaplıktaki Kadro sayılarının önemli bir kısmı okunmamıştır. Mustafa Kemal'in (Atatürk) Kadro'yu okumamış olması, dergide neşredilen fikirlere pek ehemmiyet vermediğini göstermektedir.¹¹⁷

Kadro, otuz altı sayı yayınlanmış ve mülga edilmiştir. Kadro dergisinin kapatılmasının görünürdeki sebebi, Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) Tiran'a sefir olarak tayin edilmesidir.¹¹⁸ Kadro'nun imtiyaz sahibine yönelik dolaylı bir hamleyle yayın hayatının sonlanması, dergi yazarlarını incitmemek amacıyla yapılmıştır.¹¹⁹

Nitekim Kadro dergisi ve Kadrocu hareket, Türkiye'de devrim ideolojisi başat olmak üzere inkılabı mündemice geniş bir yelpazedeki olgusalın yerleştirilmesi ve özümsemesi amacıyla doğmuştur. Kadro dergisi, teşekkülüne zemin hazırlayan dinamiklere binaen bir ölçüde katkıda da bulunmuştur. 1930'lu yılların ilk yarısına gelindiğinde; rejimin ve devrimin getirilerinin teessüsü görülmektedir. İstikrarlı bir çizgide ilerleyen Türkiye'nin dönem itibarıyla beka sorunu da yoktur. Buradan hareketle Kadro dergisi, Tek Parti yönetiminin fikri devrinde gereksinim duyduğu bir atmosferde ortaya çıkmıştır. Ancak devrimlerin radikal olarak kökleştiği vetirede Kadro ya da Kadroculuk gibi bir akıma ihtiyaç kalmamıştır.

Sonuç

Modernite, küresel ölçekte felsefi bir dönüşümü başlatmıştır. Türkiye, moderniteye ayak uydurmada gecikmiştir. Çağdaşlaşmanın Türk toplumu

¹¹⁷ Tekeli ve İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü*, s. 419-424.

¹¹⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Atatürk, İletişim Yayınları*, İstanbul, 2000, s. 188; Esen Ertuğrul, *Yön/Devrim Hareketi İçinde Bir Siyaset Adamı ve Bürokrat: Cemal Reşit Eyüboğlu*, T. C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2019, s. 69.

¹¹⁹ Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, s. 66-73.

üzerindeki rötarı, farklı bir inkişaf seyri izlemesine neden olmuştur. Ters yönlü dinamikler etrafında örgüsel olarak gelişen yenileşme hareketleri, aydınlar çevresinde ciddi bir savrulma yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Tanzimat'ın irtifa kazandırdığı aydın kuşakları dinamizmi, modernleşme bahsine mesai harcayan tipolojiler yaratmıştır. Aydınlar arasında çağdaşlaşmanın elzem ve gerekli olduğunu hususunda bir ayrışıklık bulunmamakla birlikte dönüşümün istikameti hakkında tartışmalar cereyan etmiştir. Bu merhaleler esnasında Türk aydını, tikel bir model meydana getirerek kendisini güncel siyasetten soyutlamamıştır. Aktüele olan yoğun temayül, tarihsel süreç içerisinde, aydınların genetiğine işlemiştir. Türk aydını açısından tradisyonel bir hüviyete bürünen durum erken cumhuriyet dönemine de sirayet etmiştir. Türkiye'de çağdaşlaşmanın kilometre taşlarını döşediği erken cumhuriyet döneminde, aydınlar tarihten aldıkları derin misyonla sisteme müdahalede bulunmaya çalışmışlardır. Kadro dergisi ve Kadrocu aydınlar, modernleşmenin getirilerinin doğal bir sonucu şeklinde ortaya çıkmıştır.

Şevket Süreyya (Aydemir), Vedat Nedim (Tör), İsmail Hüsrev (Tökin), Burhan Asaf (Belge), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) ve Mehmet Şevki (Yazman) etrafında tecessüm eden Kadro dergisi, iç ve dış dinamiklerin senkronize bir nesnel dayatmasıyla neşet olmuştur. Küresel gelişmelerden izole olmayan Türkiye, dâhildeki ve hariçteki ihtiyaçların itici gücüyle aydın hareketliliklerine ihtiyaç duymuştur. Türk Devrimi'nin ilkesel gereksinimlerinden gelen realite, sistemin rehabilitasyonu ile teorik ve pratik tahkimatını zorunlu kılmıştır. Çeşitli fikriyatların desteğiyle Türk Devrimi'nin revizyondan geçirilerek modernizasyonu amaçlanmıştır. Aydınların düşünsel eylemlerinden faydalanılması, devrimin analiz ve sentez etrafında şekillenmesi açısından manevra kabiliyeti doğurmuştur. Türk aydınının çalışmalarıyla, devrim damıtılmış eklektizme sahip olmuştur. Kemalist ideolojinin aydınların berkitmesiyle içinde barındırdığı eklektik yapı, özgül ve yerli mahiyette bir kimlik kazanmasını sağlamıştır.

Kadro dergisi; güncel politika, ekonomi, edebiyat, dış politika ve tarih konularında neşriyatlarda bulunmuştur. Yayınlanan bütün hususlar iktisadi temellere dayandırılarak tarihsel materyalist bir pencereden okuyucuya sunulmuştur. Türk basın tarihinin en etkili düşünce dergilerinden birisi olan Kadro, devlet kontrolündeki sanayi, korumacı dış politika, toprak reformu, köy sorunları ve burjuvazi mevzularına çokça eğilim göstermiştir. Esasen bu

maddeleri devletçilik olarak özetledikleri telakkilerine strateji üretmek üzere kullanmışlardır.

Sol tandansla bezenmiş devletçilik, Kadro'nun bel kemiğini nakşeden ana çıkış noktasıdır. Kadro'da billurlaşan özgün devletçilik anlayışı, Türk Devrimi ve Kemalizm'in tepe noktasına konumlanmıştır. Devlet aygıtının geniş bir yelpazeyi teşkil eden unsurların tamamının bütünlük ve kusursuz ahenk etrafında dönmesini öngören bir devletçilik vazedilmiştir. Kadro dergisinde peyda olan devletçilik, sistemin uzvu olarak değil; devrimin, ideolojinin ve devlet erkinin içine yedirilen temel öge konumundadır. Türk Devrimi ve Kemalizm'in omurgası telakkisiyle verilen devletçilik, Kadro'ya göre hayati önem taşımaktadır. Ülkenin adeta bekâsal varlığına dayandırılan devletçilik; kapitalist modelin sızamadığı, sınıfsız, eşit ve tam bağımsız ideal toplumsal yapının teşekküle ulaşılmasının yegâne yolu şablonuyla sunulmuştur.

Devlet, Kadro'ya göre aydınlar tarafından yönetilmesi gereken soyut ve adeta tanrısal bir kurumdur. Kadir-i mutlak devletin idareci pozisyonu, kendisine bağlı tüm uzviyetlerin kontrol ve murakabesinden sorumlu tutmaktadır. Ülke ve toplumla ilgili faktörlerin tamamı üzerinde adeta devlet tekeli konulmuştur. Ebedi gücü ve kudretiyle ululuk vasfına haiz devlet, tek yetkili merci olarak gösterilmiştir. Böylesine azamet yüklenen devlet aygıtına "Demokles'in kılıcı" misali pozisyon atfedilmiştir. Buradan hareketle Kadro dergisinin devletçilik tesmiyesiyle verilen modele göre; ekonomi, siyaset, hukuk, sağlık, eğitim, dış politika, felsefi düşünceler, bilim, kültür, sanat ve daha pek çok alanda devlet aygıtının söz sahibi olması enikonu jandarma devlettir. Kadrocular, devlet erkini ülkenin, rejimin ve hatta tüm işleyişin bekçisi şeklinde telakki etmişlerdir.

Siyasi radikalizmin katı bir versiyonu manzarası çizen Kadrocular, devletçilik şemasına Türk aydınını da sokmuştur. Türk Devrimi'nin inşacısı ve rehberi vasfıyla hareket eden Kadrocular, aydınları toplumsal modernizasyonun icrasında kullanmak istemişlerdir. Bu bağlamda devrimin karakteristiğine mündemiç aydın tipolojisi yaratma gayesi gütmüşlerdir.

Kadrocular; görüşlerini dikte edebilmek, sürekli gündemde kalarak popülizmin muhafazasını sağlayabilmek ve çağdaşı fikri devinimlerden temayüzü eylemsellik planı addetmiştir. Bu saikleri gerçekleştirilebilmek amacıyla kendilerini siyasi polarizasyona kanalize etmişlerdir. Doğru orantılı olarak da aydınlarla kalem kavgaları yaşanmıştır. Kamplaşma ortamının bir

getirisi şeklinde, aydınlara karakterizasyon yüklemeleri yapılmıştır. Yarı münevver, Meşrutiyet münevverliği/İnkılâp öncesi münevverlik ve Darülfünun hocalığı, Kadro'nun aydınlara yönelik geliştirdiği kategorilerdir. Kadrocuların aydın tasnifi, bir nevi kendilerinden olmayana yahut farklı fikriyatları yadsımadır. Kadro dergisi karşıtlarını hakir görme ya da inkâr kabilinden ortaya çıkan aydın sınıflaması, esasında kendi özlerine yabancılaşma durumundan kaynaklanmaktadır. Kadrocuların retorik şeklinde kullandıkları aydın bölümlenmesi marjinalize ederek çevreye itme çabasıdır. Hülâsa Kadrocuların aydın kategorizasyonu ve ayrıksılıkla ulaşmak istedikleri ana hedef muhaliflerini atomize ederek dominant konuma gelmektir.

Kadrocular ve Kadro dergisi çevresinde gelişen Kemalizm'i kuramsal besleme girişimleri, devrime özgün bir hüviyet yüklemek üzere yarı güdümlü bir harekettir. Kadrocuların rafine bir şekilde gerçekleştirdiği tahkimat sisteme payanda olmuştur. Aydınlarından mürekkep Kadro'nun mekanizmaya pragmatik müdahalesi, anafor vaziyetine sürüklenmenin önüne set çekmiştir. Rehavetin önlenmesi, Kadroculara amortisör kuvveti vasfı yüklemiştir. Kadro'nun dinamik tutumu, sistemin müttekâmil bir pozisyon almasına yardımcı olmuştur.

Türk Devrimi ve Kemalizm'e yön verme iddiasıyla çıkan Kadro, yapısal bir dönüşüm hedeflemiştir. Kemalizm'i yeniden dizayn etmeye yönelik eleştirel bir çizgi seyretmelerine karşın Kemalizm'in karakter özelliklerini de muhafaza etmişlerdir. Kadrocuların paylaştıkları görüşler doyurucu niteliğe kavuşmamış bilakis müphem kalmıştır. Mevcut kuramlardan da kendilerini soyutlamışlardır. Bu nedenlerden dolayı Kadro'nun yeni bir ideoloji ortaya koyduğunu savunmak güçtür. Ancak Kadro'nun Kemalizm'e eklenmek suretiyle hareket alanına kavuştuğu aşikârdır. Kadrocu devletçilik için Kemalizm'e denge sağlayan doktrinel hareketlilik yakıştırması daha uygundur.

Sonuç olarak; devlet aygıtının biçimlenmesi üzerine yapısal bir yorum getirme gayesiyle yola çıkan Kadrocular ve Kadro dergisi, aydınlara modernleşme vetiresinden aldığı köklü misyonla hareket etmişlerdir. Kadrocu aydınlar, Türk aydın kuşaklarının tradisyoneline içkin olarak aktüel sosyo-politikten kendilerini soyutlamamışlardır. Türk modernleşmesinin aydın jenerasyonlarına yüklediği ağır misyonu taşıyarak güncelden kopmama meyli gösteren Kadrocular, güçlü perspektif ve bakış açılarıyla

özgün bir model üretmişlerdir. Kadrocular; modernist, aydın ve entelektüel bir portre ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

I. Kitaplar

- Ahmad, Feroz, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, Çeviren: Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.
- Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye, "1945-1980"*, Çeviren: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul, 2015.
- Ahmad, Feroz, *İttihatçılıktan Kemalizme*, Çeviren: Fatmagül Berktaş (Baltalı), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016.
- Ahmad, Feroz, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Çeviren: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.
- Akşin, Sina, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İmge Kitabevi, Ankara, 2017.
- Akşin, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.
- Alpat, İnönü, *Popüler Türkiye Solu Sözlüğü*, Mayıs Yayınları, İzmir, 2003.
- Amin, Samir, *Modernite, Demokrasi ve Din, "Kültüralizmlerin Eleştirisi"*, Fransızcadan Çevirenler: Fikret Başkaya, Uğur Günsur ve Güven Öztürk, Yordam Kitap, İstanbul, 2014.
- Atalay, Onur, *Kızıl Elma Koalisyonu, "Ulusalçılar, Milliyetçiler, Kemalistler"*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Atalay, Onur, *Türk'e Tapmak, "Seküler Din ve İki Savaş Arası Kemalizm"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.
- Aydemir, Şevket Süreyya, *İnkılâp ve Kadro*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1968.
- Aydemir, Şevket Süreyya, *Suyu Arayan Adam*, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1967.
- Aydemir, Şevket Süreyya, *Tek Adam*, C. 3, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1966.
- Avcıoğlu, Doğan, *Türkiye'nin Düzeni, "Dün, Bugün, Yarın"*, C. 1, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1996.
- Barutçu, Zübeyir ve Kaynar, Mete Kaan, *Yurt ve Dünya Dergisi Üzerine Bir İnceleme*, Eğitim Yayınevi, (Basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş), s. 13.
- Benda, Julien, *Aydınların İhaneti*, Çeviren: Cem Soydemir, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2017.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016.
- Bora, Tanıl, *Cereyanlar, "Türkiye'de Siyasi İdeolojiler"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Bora, Tanıl, *Türk Sağının Üç Hâli, "Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık"*, Birikim Kitapları, İstanbul, 2015.

- Boratav, Korkut, *Türkiye'de Devletçilik*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006.
- Bostancı, Naci, *Kadrocular ve Sosyo-Ekonomik Görüşleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
- Cem, İsmail, *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, Cem Yayınevi, (Basım yeri belirtilmemiş), 1971.
- Connerton, Paul, *Modernite Nasıl Unutturur*, Türkçesi: Kübra Kelebekoğlu, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, "1839-1950"*, İmge Kitabevi, Ankara, (Basım tarihi belirtilmemiş).
- Çiçek, Atıl Cem, *Türk Siyasal Yaşamında Yön Dergisi (1961-1967), "Milliyetçilik Bayrağını Sosyalistler Taşır"*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Dilipak, Abdurrahman, *Bir Başka Açıdan Kemalizm*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1988.
- Eğribel, Ertan ve Özcan, Ufuk (Ed.), *Türkiye'de Toplum Bilimlerinin Gelişimi, "Anglo-Amerikan Etkisi"*, C. 2, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 217.
- Eliçin, Emin Türk, *Kemalist Devrim İdeolojisi*, Sarmal Yayınları, İstanbul, 1996.
- Ertan, Temuçin Faik, *Atatürk Döneminde Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları, "Şevket Süreyya (Aydemir) – Hüseyin Cahit (Yalçın) Polemiği"*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2010.
- Ertan, Temuçin Faik (Ed.), *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014.
- Ertan, Temuçin Faik, *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.
- Fedayi, Cemal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sol Siyaset*, Kadim Yayınları, Ankara, 2016.
- Fırat, Ali Haydar, *Kadro Kooperatif Fikir Hareketleri, "Bir Dönemin Basın Tartışmaları"*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 2007.
- Gencer, Bedri, *Gelenekten Modernliğe Osmanlı*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2019.
- Giddens, Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, Çeviren: Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.
- Gramsci, Antonio, *Aydınlar ve Toplum*, Çevirenler: V. Günyol, F. Edgü ve B. Onaran, Çan Yayınları, İstanbul, 1967.
- Gülalp, Haldun, *Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri*, Yurt Yayınevi, Ankara, 1983.
- Gümüšoğlu, Firdevs, *Ülkü Dergisi ve Kemalist Toplum*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.
- İnalcık, Halil ve Seyitdanlıoğlu, Mehmet, *Tanzimat, "Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu"*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.
- Jusdanis, Gregory, *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür, "Milli Edebiyatın İcat Edilişi"*, Çeviren: Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.
- Kadro, "Aylık Fikir Mecmuası", "Tıpkı Basım (1-18. Sayılar) 1932-1933"*, C. 1, Yayına Hazırlayan: Özgür Erdem, İleri Yayınları, İstanbul, 2011.

- Kahraman, Hasan Bülent, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi, "Kavramlar, Kuramlar, Kurumlar"*, C. 1, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Atatürk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1984.
- Kasaba, Reşat (Ed.), *Türkiye Tarihi 1839-2010, "Modern Dünyada Türkiye"*, Çeviri: Zuhâl Bilgin, C. 4, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Kayalı, Kurtuluş, *Türk Düşünce Dünyasının Bunalımı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kayalı, Kurtuluş, *Türk Düşünce Dünyasında Yol İzleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.
- Kazgan, Gülten, *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2009), "Ekonomi Politik Açısından Bir İrdeleme"*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Keser, İhsan, *Türkiye'de Siyaset ve Devletçilik*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1993.
- Kıvılcımlı, Hikmet, *27 Mayıs ve Yön Hareketinin Sınıfsal Eleştirisi*, Köxüz Yayınları, (Basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş).
- Kızılkaya, Ahmet, *Atatürkçü Milliyetçiliğin İki Yüzü Kadro ve Ülkü, "Devrim İdeolojisinin Rakip Müellifleri"*, Vadi Yayınları, İstanbul, 2020.
- Koçak, Cemil, *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Kongar, Emre, *Atatürk ve Devrim Kuramları*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1981.
- Köker, Levent, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- Kuran, Ercüment ve Erdoğan, Mehmet, *Türk Çağdaşlaşması, "Çileli Bir Yolda İlerleyiş"*, Akçağ Yayınları, (Basım yeri belirtilmemiş), 1997.
- Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çeviri: Boğaç Babür Tuna, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2013.
- Malche, Albert, *İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.
- Mango, Andrew, *Atatürk*, Türkçesi: Fusun Doruker, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000.
- Mardin, Şerif, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, Derleyenler: Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, Derleyenler: Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Meydan, Sinan, *Atatürk İle Allah Arasında, "Bir Ömrün Öteki Hikâyesi"*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2013.
- Mütercimler, Erol, *Fikrimizin Rehberi Gazi Mustafa Kemal*, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2016.
- Oksaçan, Halit Erdem, *Kadro Dergisi ve İktisadi Devletçilik*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2016.
- Okumuş, Ejder, *Türkiye'nin Laikleşme Serüveninde Tanzimat*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2017.
- Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Kronik Kitap, İstanbul, 2018.
- Özgürel, Avni, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İktidar Oyunu*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018.
- Parla, Taha, *Türkiye'de Anayasalar, "Tarih, İdeoloji, Rejim 1921-2016"*, Metis Yayınları, İstanbul, 2016.

- Parla, Taha, *Türkiye'nin Siyasal Rejimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- Parla, Taha, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, "Atatürk'ün Nutuk'u"*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
- Perinçek, Doğu, *Kemalist Devrim, "Toprak Ağalığı ve Kürt Sorunu"*, C. 7, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2010.
- Refiğ, Halit, *Tek Umut Türkiye*, Bizim Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Sarc, Ömer Celal vd., *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1983.
- Tanör, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017.
- Tekeli, İlhan, *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009, s. 52.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim, *Bir Cumhuriyet Öyküsü, "Kadrocuları ve Kadroyu Anlamak"*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim, *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2009.
- Tevetoğlu, Fethi, *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faâliyetler, "1910-1960"*, (yayın evi belirtilmemiş), Ankara, 1967.
- Timur, Taner, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.
- Topuz, Hıfzı, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
- Tör, Vedat Nedim, *Kemalizmin Dramı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1980.
- Tunçay, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması, "1923-1931"*, Yurt Yayınları, Ankara, 1981.
- Tunçer, Polat, *İttihatçı Cavit Bey*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, (Basım tarihi belirtilmemiş).
- Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, "Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)"*, C. 3/1, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2013.
- Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, "Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923- 1938)"*, C. 3/2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2010.
- Turhan, Mehmet, *Siyasal Elitler*, Gündoğan Yayınları, (Basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş).
- Türkeş, Mustafa, *Kadro Hareketi, "Ulusçu Sol Bir Akım"*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- Uyar, Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Uyar, Hakkı, *Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Uzun, Hakan, *Atatürk ve Nutuk*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006.
- Yanardağ, Merdan, *Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi*, Yalçın Yayınları, İstanbul, 1988.
- Yerasimos, Stefanos, *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye, "I. Dünya Savaşından 1971'e"*, C. 3, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1976.

Yetim, Fahri, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Düşüncesinde Arayışlar*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çeviren: Yasemin Saner Gönen, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

II. Makale ve Bildiriler

Akpolat, Yıldız, "Başka Bir Modernleşme Ya Da Türkiye'de Modernleşmenin Sosyolojisi Üzerine Bir Araştırma", *Muhafazakâr Düşünce*, "Gelenekten Geleceğe", S. 18, Yıl. 5, Güz 2008, s. 109-124.

Çulhaoğlu, Metin, "Modernleşme, Batılılaşma ve Türk Solu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, "Modernleşme ve Batıcılık", C. 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 170-188.

Dirlikyan, Murat Devrim, "Kadro Hareketi ve Bir Kadro Kitabı Olarak Ankara", *Erdem*, S. 66, 2014, s. 53-69.

Duman, M. Zeki, "İdris Küçükömer'in Sivil Toplum Anlayışı", *Sosyal Bilimler*, C. 2, S. 1, 2004, s. 47-52.

Esendemir, Şerif, "Kemalizimin Gölgesindeki Milliyetçi Sol'a Retrospektif Bir Bakış", *Tezkire*, S. 26, Yıl. 11, Mayıs/Haziran 02, s. 130. 129-134.

Göçer, Kenan ve Çetin, Cem, "İbrahim Fazıl Pelin'in Hayatı ve İlm-i İktisad Dersleri Kitabı Üzerine", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 35, Kış 2017, s. 91-106.

Karlı, İhsan, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Döneminde Kadro Dergisi'nin İdeolojik Tasarımı", *Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi (SEYAD)*, C. 3, S. 4, Ekim 2015, s. 139-159.

Kayalı, Kurtuluş, "Kadro Hareketi", *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, s. 1910-1911.

Namal, Yücel ve Karakök, Tunay, "Atatürk ve Üniversite Reformu (1933)", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, C. 1, S. 1, Nisan 2011, s. 27-35.

Sakal, Fahri, "Ağaoğlu Ahmet Bey'in Demokrasi Anlayışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XII, S. 34, Mart 1996, s. 195-222.

Toprak, Zafer, "Cumhuriyet Toplumu Nasıl İnşa Etti?", *Bilim ve Ütopya*, S. 254, Ağustos 2015, s. 43-49.

Uyar, Hakkı, "Resmî İdeoloji Ya Da Alternatif Resmî İdeoloji Oluşturmaya Yönelik İki Dergi: Ülkü ve Kadro Mecmualarının Karşılaştırmalı İçerik Analizi", *Toplum ve Bilim*, S. 74, Güz 1997, s. 181-193.

Yüksel, Nahit, "Fikir Hareketleri Dergisinde (1933-1940) Hüseyin Cahit'in (Yalçın) Türk Devrimi'ne Bakışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 22, 2006, s. 347- 378.

III. Tezler

- Açıköz, Tuba, *Nurullah Ataç'ın Edebiyat Eğitimindeki Yeri*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.
- Buçukcu, Öner, *Türkiye Sosyal Solu ve Milliyetçilik (1960-1971)*, T. C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2017.
- Ertuğrul, Esen, *Yön/Devrim Hareketi İçinde Bir Siyaset Adamı ve Bürokrat: Cemal Reşit Eyüboğlu*, T. C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2019.
- Önder, Tuncay, *Şevket Süreyya Aydemir: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Görüşleri*, T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.
- Yaman, Hikmet, *Bir Cumhuriyet Aydını: Vedat Nedim Tör*, T. C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2017.
- Yüksel Gürbüz, Hayriye, *Cumhuriyet Aydını Olarak Şevket Süreyya Aydemir'in Düşünce Dünyası (1923-1976)*, T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2016.

IV. Süreli Yayınlar

Hâkimiyet-i Milliye.

Kadro, "Aylık Fikir Mecmuası".

Milliyet Sanat Dergisi.

Son Posta.